

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Alex Michaelides
THE MAIDENS

Copyright © 2021 by Atramare Limited
Translation Copyright © 2022 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04194-1

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

ALEKS
MAJKLIÐIS

NEVINE

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2022.

Za Sofi Hanu, koja me ohrabruje u mojim uverenjima

*Pričaj mi priče o tvojoj prvoj ljubavi...
aprilskim nadama, ludosti sreće;
Dok se grobovi ne pokrenu,
a mrtvi ne zaigraju.*

– Lord Alfred Tenison, *Vizija greha*

U V O D

Edvard Foska je ubica.

To je činjenica. To nije nešto što je Marijana prepoznala samo na intelektualnom nivou, kao ideju. I njeno telo je to znalo. Osećala je to u kostima, u krvi, i duboko u svakoj ćeliji.

Edvard Foska je kriv.

Ali... nije mogla to i dokazati, i možda nikad neće moći. Taj čovek, to čudovište koje je ubilo najmanje dvoje ljudi, mogao bi, po svoj prilici, proći nekažnjeno.

Tako je podmukao, tako samouveren. *Misli da će proći nekažnjeno*, pomislila je. Misli da je pobedio.

Ali nije. Ne još.

Čvrsto je rešila da ga nadmudri. Mora.

Probdeće čitavu noć. Setiće se svega što se dogodilo. Sedeće ovde, u ovoj mračnoj sobici u Kembridžu, razmišljaće i pronaći će rešenje. Zurila je u crvenu šipku električne grejalice na zidu. Gorela je, isijavajući u tami. Nastojala je da upadne u neku vrstu transa.

U svom umu vratiće se na sam početak. I setiće se svega, svake pojedinosti.

I uhvatiće ga.

PRVI DEO

Niko mi nije rekao da je tuga tako slična strahu.

– K. S. Luis, *Problem bola*

Marijana je pre nekoliko dana bila kod kuće, u Londonu.

Klečala je na podu, okružena kutijama, u još jednom malodušnom pokušaju da sredi Sebastijanove stvari.

Slabo je napredovala. Većina stvari je godinu dana posle njegove smrti bila razbacana po kući, ležala na gomilama i u polupraznim kutijama. Činilo se da nije kadra da obavi taj posao.

Još ga je volela – u tome je bio problem. Još ga je volela i nije znala šta da radi s tolikom ljubavlju, iako je bila svesna da ga više nikad neće videti, da je zauvek otišao. Ta ljubav je bila tako obilata i neobuzdana: curila je, prelivala se, prosipala iz nje kao punjenje iz stare krpene lutke koja se cepa po šavovima.

Kad bi samo mogla da spakuje svoju ljubav u kutije kao što je pokušavala da uradi s njegovim stvarima. Čovekov život sveden na gomilu neželjenih predmeta namenjenih prodaji za dobrotvorne svrhe – kako je to jadan prizor.

Izvukla je patike iz najbliže kutije.

Posmatrala ih je – stare zelene patike u kojima je trčao po plaži. Još su izgledale vlažno, sa zrnima peska na đonovima.

Ratosiljaj ih se, govorila je sebi. Baci ih u kantu. Učini to.

Znala je da je to nemoguće, čak i dok je razmišljala o tome. One nisu on; nisu Sebastijan – one nisu muškarac kog je volela i kog će zauvek voleti – već samo par stare obuće. Rastanak s njima bi, uprkos tome, predstavljao čin samopovređivanja, uporediv s pritiskanjem noža na ruku i odsecanjem komada kože.

Marijana je prinela patike grudima. Čvrsto ih je zagrlila, kao što bi učinila s detetom. I zaplakala.

Kako je završila u ovom stanju?

Godina, koja bi nekada prošla gotovo neprimetno, zjapila je za njom kao jalov predeo opustošen uraganom. Život koji je poznavala je zbrisan; ostala je sama, u trideset šestoj, pijana u nedelju uveče i grlila patike mrtvog čoveka kao svetu relikviju – što su na neki način i bile.

Umrlo je nešto divno i sveto. Ostale su joj samo knjige koje je čitao, odeća koju je oblačio, stvari koje je dodirivao. Još je mogla da ga namiriše na njima, još ga je osećala navrh jezika.

Zbog toga nije mogla da baci njegove stvari – čuvajući ih, održavala je Sebastijana u životu, bar kao senku. Strahovala je da će ga izgubiti u potpunosti ako se rastane s njima.

Nedavno je, iz morbidne radoznalosti, i u pokušaju da shvati sa čim se rve, nanovo pročitala sve Frojdove zapise o tuzi i gubitku. Tvrdio je da, posle smrti voljene osobe, gubitak mora biti prihvaćen na psihološkoj ravni i da se s tom osobom mora raskrstiti, ili ćete se suočiti s rizikom patološke žalosti, koju je zvao melanholijom – a koju mi zovemo depresijom.

Marijana je razumela tu poruku. Znala je da mora raskrstiti sa Sebastijanom, ali nije mogla – zato što ga je još volela. Bila je zaljubljena, iako je on zauvek otišao, zakoračio iza vela – „iza vela, iza vela“ – čiji su to stihovi? Verovatno Tenisonovi.

Iza vela.

Tako se osećala. Od Sebastijanove smrti više nije videla svet u boji. Bio je mutan, siv i dalek, iza vela – iza tužne izmaglice.

Želela je da se sakrije od sveta, od sve njegove buke i bola, da se začauri u svom radu i u svojoj žutoj kućici.

I u njoj bi i ostala da joj Zoi nije telefonirala iz Kembridža te oktobarske noći.

Pozvala ju je posle sastanka grupe u ponedeljak uveče.

To je bio početak noćne more.

2

Grupa se ponedeljkom uveče sastajala u Marijaninom salonu.

Velika prostorija bila je preuređena za terapiju nedugo pošto su se Marijana i Sebastijan preselili u žutu kuću.

Voleli su tu kuću smeštenu u podnožju Primrouz Hila, u severozapadnom Londonu, obojenu u jarkožutu boju jagorčevine, koja je u proleće pokrivala brdo. Orlovi nokti peli su se uz jedan zid, pokrivajući ga belim cvetovima slatkog mirisa, koji bi se u letnjim mesecima ušunjabo u kuću kroz otvorene prozore, puzio uz stepenice i razvlačio po hodnicima, do soba, ispunjavajući ih sladošću.

Tog ponedeljka uveče bilo je neuobičajeno toplo. Miholjsko leto zapatilo se početkom oktobra kao uporni gost na zabavi koji odbija da pročita poruke umirućeg lišća na drveću da je vreme da ode. Kasno popodnevno sunce nahrupilo je u sobu, natapajući je zlatnom svetlošću s primesama crvenila. Marijana je pre sastanka pritvorila kapke, ali je ostavila odškrinute prozore radi svežeg vazduha.

Devet stolica. Po jedna za svakog člana grupe, i jedna za nju. Trebalo je da stolice teoretski budu istovetne – ali život ne funkcioniše na taj način. Sakupila je raznovrsne stolice s visokim naslonom, različitih oblika, veličina i materijala, uprkos najboljim namerama. Sam izbor stolica jasno je odražavao način na koji je vodila grupe. Negovala je neformalan, čak nekonvencionalan pristup.

Terapija, isključivo grupna, predstavljala je ironičan izbor zanimanja za Marijanu. Oduvek je, još od detinjstva, bila ambivalentna – čak sumnjičava – prema grupama.

Odrasla je u Grčkoj, na obodu Atine, u trošnoj staroj kući na vrhu brda s crnozelenim pokrovom od maslinovih stabala. Kao devojčica sedela je na zarđaloj ljuljašci u vrtu i posmatrala drevni grad ispod sebe, koji se pružao sve do stubova Partenona na drugom brdu u daljini. Izgledao je ogromno, beskrajno; osećala se tako sitnom i ništavnom. Posmatrala ga je sa sujevernom zebnjom.

Uvek je bila nervozna dok je pratila služavku u nabavci kroz krkljanac i kaos na pijaci u centru Atine. Laknulo bi joj kad god bi se vratila kući neozleđena. Velike grupe nastavile su da je plaše i kad je odrasla. U školi se držala povučeno, sa osećanjem da se ne uklapa. Nije mogla da se otrese osećaja nepripadanja. Godinama kasnije, na terapiji, došla je do zaključka da je školsko dvorište mikrokosmos porodične zajednice: shvatila je da njena nelagoda nije toliko vezana za ovde i sada – za samo školsko dvorište, atinsku pijacu ili neku drugu grupu u kojoj bi se mogla naći – koliko za porodicu i kuću na osami u kojoj je odrasla.

U njihovom domu uvek je bilo hladno, čak i u sunčanoj Grčkoj. I u njemu se nastanila praznina – odsustvo topline, fizičke i emocionalne. Ona se mogla delimično pripisati Marijaninom ocu. Taj na mnogo načina čudesan čovek – lep, moćan i oštar kao brijač – bio je i veoma složena osoba. Sumnjala je da je u detinjstvu teško povređen, bez nade za ozdravljenje. Nikad nije upoznala očeve roditelje. On ih je retko pominjao. Otac mu je bio mornar, a što se manje govorilo o njegovoj majci, to bolje. Pričao je da je radila na dokovima, sa toliko stida da je Marijana mislila da se bavila prostitucijom.

Njen otac odrastao je u sirotinjskim četvrtima Atine oko luke Pirej. Još kao dečak zaposlio se na brodovima i brzo prešao na

trgovinu, uvoz kafe i žita i – kako je Marijana slutila – artikala koje je bolje ne pominjati. U dvadeset petoj je kupio brod. Od tog trenutka posvetio se morskom transportu. Stvorio je malo carstvo pomoću nemilosrdnosti, smelosti i znoja.

Pomalo je podsećao na kralja, ili diktatora, mislila je Marijana. U jednom trenutku otkriće da je bio izuzetno imućan – što se nije dalo zaključiti po njegovom strogom, spartanskom načinu života. Možda bi ga njena majka – nežna, osetljiva Engleskinja – omekšala da je poživala. Ali umrla je vrlo mlada, nedugo posle Marijaninog rođenja.

Marijana je odrasla s izraženom svešću o tom gubitku. Kao terapeut znala je da bebina prva samospoznaja proističe iz roditeljskog pogleda. Rođeni smo da budemo posmatrani – izraz lica naših roditelja, ono što se odražava u ogledalu njihovih očiju određuje način na koji sebe posmatramo. Marijana je ostala bez majčinog pogleda – a njen otac, pa, bilo mu je teško da gleda u nju. Obično je posmatrao nešto preko njenog ramena kad joj se obraćao. Ona bi neprestano menjala i nanovo podešavala položaj, vrpaljila se i presretala njegov pogled, u nadi da će biti viđena – ali bi uvek završavala na periferiji.

U retkim prilikama kad bi presrela njegov pogled, suočila bi se sa silnim prezirom i plamtećim razočaranjem. Njegove oči kazivale su joj istinu: nije bila dovoljno dobra. Koliko god se trudila, osećala je da ne uspeva, da je sve što radi ili govori pogrešno. Činilo joj se da ga nervira samim postojanjem. Nikada se nije slagao s njom, nipoštaštavao ju je u svakoj prilici – rekao bi da je vruće kad bi ona rekla da je hladno; tvrdio je da pada kiša ako bi ona rekla da je sunčano. Volela ga je, kritičnog i tvrdoglavog. Imala je samo njega, i žudela je da bude dostojna njegove ljubavi.

U njenom detinjstvu bilo je premalo ljubavi. Imala je sestru, ali nisu bile bliske. Sedam godina starija Eliza nije pokazivala nikakvo

zanimanje za nju. Tako je Marijana provodila duge letnje mesece u samoći. Igrala se sama u vrtu, pod strogim pogledom služavke. Stoga nije čudo što je odrasla pomalo izolovana i što se osećala ne-lagodno među ljudima.

Nije joj promakla ironija da je zarađivala za život baveći se grupnom terapijom. Paradoksalno je to što se ambivalencija prema drugim ljudima na tom poslu pokazala kao prednost. U grupnoj terapiji je grupa predmet tretmana: biti uspešan grupni terapeut značilo je – do izvesne mere – biti nevidljiv.

A ona je bila dobra u tome.

Na sastancima se uvek trudila da se što više sklanja grupi s puta. Intervenisala je samo kad bi se komunikacija prekinula, kad je tumačenje moglo biti od pomoći ili kad bi nešto krenulo naopako.

Ovog ponedeljka do razdora je došlo gotovo odmah, što je zahtevalo njenu intervenciju. Problem je – kao i obično – bio Henri.

3

Henri je tog dana stigao kasnije od ostalih. Bio je rumen u licu, zadihan i pomalo nesiguran na nogama. Marijana se pitala da li je urađen. Ne bi se iznenadila da jeste. Sumnjala je da je preterivao s lekovima – ali tu nije mogla mnogo da učini, pošto nije bila njegov doktor već terapeut.

Henri But imao je samo trideset pet godina, ali je izgledao starije. Crvenkasta kosa bila mu je prošarana sedinama, a lice izbo-rano, kao zgužvana košulja koju je oblačio. Većito je bio namršten i napet kao zategnuta opruga. Podsećao je Marijanu na boksera ili borca koji se sprema da nanese – ili primi – novi udarac.

Henri je progundao da mu je žao zbog zakašnjenja; zatim je seo – stiskajući kartonsku čašicu kafe u ruci.

Ta čašica bila je problem.

Liz je smesta progovorila. Bila je penzionisana učiteljica u osmoj deceniji i veliki zagovornik potrebe da sve bude urađeno na „ispravan način“, kako je isticala. Marijana ju je smatrala naporom, čak iritantnom osobom. Znala je šta će reći.

„Ovo nije dozvoljeno“, rekla je, pokazujući prstom drhtavim od negodovanja na Henrijevu čašicu s kafom. „Nije nam dozvoljeno da unosimo *bilo šta* spolja. Svi to znamo.“

Henri je progundao. „Zašto?“

„Zato što su takva pravila, Henri.“

„Jebi se, Liz.“

„Šta? Marijana, jeste li čuli šta mi je rekao?“

Liz se rasplakala. Atmosfera na sastanku se rasplamsala – započela je još jedna žučna rasprava između Henrija i ostalih, ujedinjenih u besu protiv njega.

Marijana ih je pažljivo posmatrala. Zaštitnički je posmatrala Henrija da bi videla kako to podnosi. Iza njegovog kočopernog, ratničkog stava krila se izuzetno ranjiva osoba. Otac ga je u detinjstvu strahovito fizički i seksualno zlostavljao, potom je poveren na brigu brojnim hraniteljskim porodicama. I pored silnih trauma bio je čudesno inteligentan. Izvesno vreme činilo se da će ta inteligencija biti dovoljna da ga izbavi: u osamnaestoj se upisao na univerzitet i počeo da studira fiziku. Ali prošlost ga je stigla posle nekoliko nedelja. Pretrpeo je težak nervni slom, od kog se nikad nije u potpunosti oporavio. Usledila je tužna istorija samopovređivanja, zavisnosti od opijata i brojnih psihičkih kriza, zbog kojih je često boravio u bolnici – sve dok ga psihijatar nije uputio na Marijanu.

Marijana je bila slaba prema Henriju, verovatno zato što je bio nesrećan od rođenja. Ali premišljala se da li da ga priključi grupi. To što je bio u gorem stanju od ostalih krilo je drugu opasnost. Teško bolesni pacijenti mogu biti uspešno lečeni u takvom okruženju, ali

moгу i poremetiti rad grupe do samog raspadanja. Obrazovanje grupe izaziva zavist i napade – i oni ne stiđu samo od spoljašnjih sila, od onih koje joj ne pripadaju već i od mračnih i opasnih sila *unutar* nje. Henri je bio stalni izvor sukoba otkad se pridružio grupi, pre nekoliko meseci. Doneo ih je sa sobom. Konstantna agresija je vrila u njemu. Kipteo je od besa koji je često teško obuzdavao.

Ali Marijana nije lako odustajala. Bila je rešena da radi s njim i radiće dok god može da održi kontrolu nad grupom. Verovala je u grupu, i u njenu moć isceljenja, u osam individua koje su sedele u krugu. U trenucima zanosa znala je biti prilično mistična u pogledu moći krugova; kruga sunca, meseca i Zemlje; planeta koje kruđe po nebesima; kruga u točku, crkvenoj kupoli – ili burmi. Platon je rekao da je duša krug – i Marijana je u tome videla smisao. I život je krug, zar ne? – od rođenja do smrti.

Kad grupna terapija dobro funkcioniše, u njenom krugu dešava se izvesno čudo – rođenje odvojenog entiteta: grupnog duha, grupnog uma; „veliki um“, kako ga često zovu, više je od zbira vlastitih delova, inteligentniji je od terapeuta ili pojedinačnih članova. Mudar je, isceljujući i predstavlja moćno sredstvo obuzdavanja. Marijana se više puta uverila u njegovu moć. Mnogo aveti je prizvano u ovom krugu i poslato na počinak. I sve to se dogodilo u ovoj sobi.

Danas je došao red na Liz. Nije mogla da prenebregne kafu u kartonskoj čaši. Henri je mislio da se pravila ne odnose na njega, da je pozvan da ih krši s očiglednim prezirom, i to je u njoj izazivalo silni gnev i ozlojeđenost. Starica je iznenada shvatila koliko je Henri podseća na starijeg brata, koji je bio veoma ohol i nasilan. Njen potisnuti gnev prema bratu počeo je da izbija na površinu, što je dobro, pomislila je Marijana – takvo oslobađanje je neophodno. Pod uslovom da Henri može istrpeti da bude korišćen kao vreća za udaranje.

Što, naravno, nije mogao.